

sygn. akt III AUa 1858/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 kwietnia 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA Magdalena Kostro-Wesołowska (spr.)

Sędziowie: Sędzia SA Anna Michalik

Sędzia SO (del.) Marzena Wasilewska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy R. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w W.

o nienależnie pobrane świadczenie

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w W.

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 18 listopada 2019 r. sygn. akt VII U2769/19

zmienia zaskarżony wyrok w pkt. 1 w ten sposób, że oddala odwołanie R. S..

Anna Michalik Magdalena Kostro-Wesołowska Marzena Wasilewska

Sygn. akt III AUa 1858/19

UZASADNIENIE

Decyzją z 26 marca 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w W. dokonał rozliczenia renty z tytułu niezdolności do pracy R. S. za rok 2018 w związku z osiągniętym w tymże roku przychodem z tytułu dodatkowego zarobkowania i ustalił, że ubezpieczony pobrał nienależnie świadczenie w kwocie 5.216,56 zł, które zobowiązany jest zwrócić w terminie jednego miesiąca od doręczenia decyzji.

W odwołaniu od tej decyzji ubezpieczony wniósł o jej uchylenie i wydanie nowej decyzji z prawidłowym rozliczeniem, tj. ograniczonym do zmniejszenia renty z tytułu niezdolności do pracy wyłącznie za okres od stycznia do marca 2018 r. z tego względu, że 12 marca 2018 r. złożył oświadczenie, że jego zamiarem jest osiąganie przychodu w kwocie przekraczającej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ale nie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia.

Organ rentowy wnosił o oddalenie odwołania.

Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 18 listopada 2019 r., wydanym w sprawie sygn. akt VII U 2769/19, zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że po dokonaniu rozliczenia renty w związku z osiągniętym przychodem w 2018 r. stwierdził, że odwołujący się R. S. pobrał nienależnie świadczenie za okres od 1 stycznia 2018 r. do 31 marca 2018 r., przychód osiągnięty przez odwołującego się uzasadniał

zmniejszenie łącznej kwoty świadczenia za 2018 r. o kwotę maksymalnego zmniejszenia, tj. o następujące kwoty: 424,18 zł (za styczeń 2018r.), 424,18 zł (za luty 2018 r.), 436,82 zł (za marzec 2018 r.) oraz stwierdził, że świadczenie pobrane za okres od 1 kwietnia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r. nie było świadczeniem nienależnie pobranym i nie zobowiązał do zwrotu świadczenia za ww. okres (kwiecień-grudzień 2018 r.) przez odwołującego się R. S. na rzecz organu rentowego” (pkt 1 sentencji) oddalając odwołanie w pozostałym zakresie (pkt 2 sentencji). Sąd Okręgowy ustalił, że odwołujący się (ur. (...)) od 1 sierpnia 1995 r. jest uprawniony do renty inwalidzkiej II grupy inwalidów, obecnie do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy na stałe. Kolejnymi decyzjami organ rentowy dokonywał przeliczenia, waloryzacji oraz podwyższał świadczenie rentowe wnioskodawcy określając jego wysokość. Świadczenie wypłacane odwołującemu się wynosiło w 2017 r. 1.140,37 zł miesięcznie i w kolejnym roku zostało przeliczone. Od 1 maja 2018 r. wysokość świadczenia do wypłaty wyniosła 1.180 zł. Decyzje organu rentowego dotyczące przeliczenia renty zawierały obszerne pouczenia, w tym dotyczące zasad zawieszania, rozliczania, zmniejszania świadczenia i zwrotu świadczeń nienależnie pobranych. Odwołujący się był już wcześniej zobowiązany przez organ rentowy do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, co nastąpiło w decyzji z 24 kwietnia 2015 r.

W dniu 12 marca 2018 r. ubezpieczony złożył w organie rentowym wniosek o ponowne obliczenie świadczenia rentowego. Do wniosku dołączył kopię PIT-11 za 2017 r. oraz oświadczenie, że dochód w łącznej wysokości 5.230,52 zł został mu przyznany wyrokiem Sądu Okręgowego tytułem wynagrodzenia za godziny nadliczbowe w (...) Sp. z o.o. w W. oraz w (...) Sp. z o.o. w W.. We wniosku ubezpieczony zwrócił się z prośbą o zawieszenie w części maksymalnej wypłaty świadczenia rentowego, począwszy od kwietnia 2018 r., wskazując że przychód który osiągnie w 2018 r., przekroczy kwotę 70% granicznego przychodu i świadczenie będzie podlegało zmniejszeniu o kwotę przekroczenia. W 2018 r. ubezpieczony osiągnął łączny przychód w wysokości 66.442,91 zł. W dniu 26 marca 2019 r. wydana została zaskarżona decyzja zobowiązująca odwołującego się do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń w kwocie 5.216,56 zł. Ustalenia zostały przez Sąd Okręgowy poczynione na podstawie dowodów z dokumentów z akt rentowych i z akt sprawy, których strony nie kwestionowały.

Przy takich ustaleniach Sąd Okręgowy uznał odwołanie za częściowo zasadne. Powołał art. 138 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 39 ze zm., aktualnie jednolity tekst: Dz. U. z 2020 r. poz. 53, dalej jako: ustawa emerytalna), zgodnie z którym, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Stosownie do ust. 2 tegoż art. za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania, a także świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Stosownie zaś do art. 104 ust. 1 ustawy, prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 2 oraz z tytułu służby wymienionej w art. 6 ust. 1 pkt 4 i 6 ustawy.

W myśl art. 104 ust. 2 ustawy emerytalnej, za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 1, uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności, z uwzględnieniem ust. 3. Z kolei zgodnie z ust. 6 ww. przepisu, za przychód, o którym mowa w ust. 1, uważa się również kwoty pobranych zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego i opiekuńczego oraz wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, wypłacanego na podstawie przepisów Kodeksu pracy, i kwoty świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, zasiłku wyrównawczego i dodatku wyrównawczego. W świetle art. 104 ust. 4 ustawy, przepisy ust. 1, 1a i 2 stosuje się również do osób wyłączonych z obowiązku ubezpieczenia społecznego z tytułu ustalenia prawa do emerytury i renty lub wykonujących działalność niepodlegającą obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z uwagi na podleganie temu obowiązkowi z innego tytułu.

Na podstawie art. 104 ust. 7 i 8 ustawy emerytalnej, prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu w

kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. W razie osiągnięcia przychodu w kwocie przekraczającej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, nie wyżej jednak niż 130% tej kwoty, świadczenie ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie większą jednak niż kwota maksymalnego zmniejszenia obowiązująca w dniu 31 grudnia 1998r. w wysokości: 1) 24% kwoty bazowej obowiązującej przy ostatniej waloryzacji w 1998 r. - dla emerytury lub renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy;

2) 18% kwoty bazowej, o której mowa w pkt 1 - dla renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy;

3) 20,4% kwoty bazowej, o której mowa w pkt 1 - dla renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba.

W przedmiotowej sprawie zastosowanie znajdują również przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszania emerytury i renty (Dz. U. z 1992 r. Nr 58, poz. 290 ze zm.). Zgodnie z § 7 ust. 1 tego rozporządzenia organ rentowy ustala łączną kwotę dochodu osiągniętego przez emeryta lub rencistę w okresie ubiegłego roku kalendarzowego i porównuje go z sumą kwot obliczonych od kwoty bazowej dla kolejnych miesięcy tego roku kalendarzowego: wskaźnikiem 60%, zwaną dalej „niższą kwotą graniczną dochodu”, wskaźnikiem 120%, zwaną dalej „wyższą kwotą graniczną dochodu”. Stosownie zaś do § 8 ust. 2 powyższego rozporządzenia, jeżeli łączna kwota dochodu osiągniętego przez emeryta lub rencistę w okresie ubiegłego roku kalendarzowego przekroczyła niższą kwotę graniczną, organ rentowy ustala że dochód osiągnięty przez emeryta lub rencistę uzasadniał: a) zmniejszenie świadczeń wypłaconych za okres ubiegłego roku kalendarzowego, jeżeli dochód nie przekroczył wyższej kwoty granicznej dochodu; b) zawieszenie świadczeń wypłaconych za okres ubiegłego roku kalendarzowego, jeżeli dochód przekroczył wyższą kwotę graniczną dochodu oraz kwotę różnicy pomiędzy należną, a wypłaconą kwotą świadczeń, która podlega zwrotowi.

Zgodnie z Komunikatem Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 21 listopada 2019 r. w sprawie granicznych kwot przychodu dla 2019 r. stosowanych przy zawieszaniu albo zmniejszaniu emerytur i rent (M.P. 2018 r. poz. 1270), kwoty graniczne przychodu dla 2018 r. wynoszą odpowiednio:

1) 40.638,30 zł – co stanowi sumę kwot przychodu odpowiadających 70% przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w wysokości: 3.206,20 zł – od 1 stycznia 2018 r. do 28 lutego 2018 r., 3.404,70 zł – od 1 marca 2018 r. do 31 maja 2018 r., 3.465,70 zł – od 1 czerwca 2018 r. do 31 sierpnia 2018 r., 3.387,50 zł – od 1 września 2018 r. do 30 listopada 2018 r., 3.452,20 zł – od 1 grudnia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r.;

2) 75.470,60 zł – co stanowi sumę kwot przychodu odpowiadających 130% przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w wysokości:

5.954,30 zł – od 1 stycznia 2018 r. do 28 lutego 2018 r., 6.322,90 zł – od 1 marca 2018 r. do 31 maja 2018 r.,

6.436,30 zł – od 1 czerwca 2018 r. do 31 sierpnia 2018 r., 6.291,10 zł – od 1 września 2018 r. do 30 listopada 2018 r., 6.411,10 zł – od 1 grudnia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r. Już w tym miejscu Sąd Apelacyjny zauważa, że Sąd Okręgowy podał dane dotyczące kwot granicznych przychodu dla 2019 r., a nie dla 2018 r., błędnie przy tym oznaczając M. P., w którym ogłoszony został Komunikat przedstawiony przez ten Sąd. Właściwy w okolicznościach sprawy Komunikat Prezesa ZUS, ogłoszony na podstawie art. 104 ust. 10 pkt 2 ustawy emerytalnej, to Komunikat w sprawie granicznych kwot przychodu dla 2018 r. stosowanych przy zawieszaniu albo zmniejszaniu emerytur i rent z dnia 19 listopada 2018 r. (M.P. z 2018 r. poz. 1153). Sąd zważył, że w sprawie odwołujący się kwestionował zasadność żądania przez organ rentowy zwrotu nienależnego świadczenia wyłącznie za okres od kwietnia do grudnia 2018 r. wskazując, że wyłącznie co do wcześniejszego okresu od stycznia do marca 2018 r. nie wnosił o zawieszenie w części maksymalnej wypłaty pobieranego świadczenia.

W myśl powołanego już art. 138 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Za nienależnie pobrane świadczenia uważa się między innymi świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania. Żądanie zwrotu nienależnego świadczenia z ubezpieczenia społecznego uzasadnione jest tylko wobec osoby, która otrzymała świadczenie bez podstawy prawnej i tylko wówczas, gdy miała świadomość, że wypłacone świadczenie jej się nie należy. Zwrot „była pouczona o braku prawa” nie może być rozumiany dosłownie. Chodzi tu o klasyczne pouczenie, w którym organ rentowy informuje ubezpieczonego, że utraci prawo do świadczenia, gdy wystąpią okoliczności, które zgodnie z przepisami prawa spowodują utratę tego prawa (wyrok Sądu Najwyższego z 28 czerwca 2005 r., III UK 63/05). Pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, by pobierający świadczenie mógł odnieść je do swojej sytuacji, jednak nie musi odnosić się do indywidualnie pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z okoliczności wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy.

Zdaniem Sądu Okręgowego, odwołujący się został dostatecznie pouczony o okolicznościach uzasadniających zmniejszenie/zawieszenie prawa do renty. Już w decyzji ZUS z 30 marca 2015 r., a także w późniejszych decyzjach o przeliczeniu renty znajdowały się stosowne pouczenia. W pkt. VIII pouczenia wskazano, że w przypadku osiągnięcia przychodu przekraczającego kwotę 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszonego przez Prezesa GUS, nie więcej niż 130% tego wynagrodzenia – wysokość renty podlega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie wyższą niż kwota maksymalnego zmniejszenia. W związku z takim zapisem Sąd Okręgowy stwierdził, że w decyzji o przeliczeniu renty zawarte zostały wprost odniesienia do przepisów, które mają zastosowanie w sprawie. Oznacza to, że skarżący został prawidłowo pouczony o braku prawa do pobierania renty w sytuacji osiągnięcia przychodu przekraczającego określony pułap. Co więcej, zdaniem Sądu Okręgowego, odwołujący się był już wcześniej zobowiązany przez organ rentowy do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, co nastąpiło m.in. w decyzji z 24 kwietnia 2015 r. W ocenie Sądu pierwszej instancji, pouczenia zawarte w decyzjach Zakładu były sformułowane w sposób zrozumiały i prawidłowe ich odczytanie nie wymagało żadnej szczególnej wiedzy, w tym wiedzy prawniczej. Nawet gdyby wnioskodawca nie miał świadomości znaczenia pouczeń, to nie stanowi to o braku ich udzielenia w sposób poprawny, co potwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z 24 czerwca 2015 r., II UK 285/14 oraz w wyroku z 28 czerwca 2005 r., III UK 63/05.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy stwierdził, że w sprawie spełnione zostały warunki z art. 138 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej. Renta została wypłacona odwołującemu się w okresie styczeń-grudzień 2018 r. w pełnej wysokości, choć zaistniały okoliczności uzasadniające wstrzymanie jej wypłaty, a wnioskodawca był pouczony o braku prawa do pobrania świadczenia. Miał on również świadomość tego, że należy dokonywać rozliczenia przychodów z uzyskiwanym świadczeniem rentowym, ponieważ w przeszłości zdarzyło się już, że przekroczył dopuszczalną kwotę przychodu i był zobowiązany do zwrotu organowi rentowemu nienależnie pobranego świadczenia. Ubezpieczony wyłącznie co do okresu kwiecień-grudzień 2018 r. złożył stosowne oświadczenie o zawieszeniu w części maksymalnej wypłaty świadczenia. Takiego oświadczenia nie złożył natomiast co do okresu styczeń-marzec 2018 r. Ubezpieczony jest więc obowiązany do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia wyłącznie za okres od stycznia do marca 2018 r. Kwota maksymalnego zmniejszenia, przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji emerytur i rent w kolejnych terminach waloryzacji, od 1 marca 2017 r. wynosiła 424,18 zł dla renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy, natomiast od 1 marca 2018 r. kwota maksymalnego zmniejszenia dla rent z tytułu częściowej niezdolności do pracy wynosiła 436,82 zł. W 2018 r. odwołujący się osiągnął przychód w wysokości 66.442,91 zł, tj. przekraczającej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia – 37.851,70 zł nie wyższej jednak niż 130% tej kwoty. Świadczenia za okres od stycznia do marca 2018 r. należało więc zmniejszyć o kwotę maksymalnego zmniejszenia, tj. o następujące kwoty: 424,18 zł (za styczeń), 424,18 zł (za luty) i 436,82 zł (za marzec). W przypadku pozostałych miesięcy ubezpieczony złożył natomiast stosowne oświadczenie zwracając się do organu rentowego z prośbą o zawieszenie w części maksymalnej wypłaty świadczenia. W tym zatem zakresie nie pobrał on nienależnych świadczeń, o których mowa w art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu jak w pkt. 1 sentencji, a w pozostałym zakresie oddalił odwołanie na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. (pkt 2 sentencji).

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wywiódł organ rentowy.

Apelujący zaskarżył wyrok w części, tj. w zakresie punktu 1, zarzucając Sądowi naruszenie prawa materialnego w postaci art. 104 ust. 8 w zw. z art. 138 ust. 1 i 2 oraz art. 138 ust. 5 ustawy emerytalnej przez zwolnienie odwołującego się z obowiązku zwrotu świadczenia za okres od 1 kwietnia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r., pomimo że od roku kalendarzowego poprzedzającego rok, w którym wydano decyzję o rozliczeniu świadczenia do czasu wydania zaskarżonej decyzji, minął okres nie większy niż 1 rok. Wobec powyższego organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia. W uzasadnieniu apelacji organ rentowy podniósł, że stosownie do art. 138 ust. 5 ustawy emerytalnej, kwoty nienależnie pobranych świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1, podlegają zwrotowi za okres nie dłuższy niż 1 rok kalendarzowy poprzedzający rok, w którym wydano decyzję o rozliczeniu świadczenia, jeżeli osoba pobierająca to świadczenie powiadomiła organ rentowy o osiągnięciu przychodu, w pozostałych zaś przypadkach - za okres nie dłuższy niż 3 lata kalendarzowe poprzedzające rok wydania tej decyzji. Ograniczenie żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia do jednego roku opiera się na założeniu, że organ rentowy posiada wiedzę dostarczoną przez ubezpieczonego, na podstawie której powinien podjąć stosowne czynności, ale na skutek własnego zaniedbania tego nie czyni. Jeżeli natomiast świadczeniobiorca nie dopełnia obowiązków co do informowania organu rentowego o okoliczności mającej wpływ na wysokość pobieranego świadczenia lub jego zawieszenie czy zmniejszenie, to nie korzysta z przywileju złagodzenia rygorów instytucji zwrotu nienależnie pobranego świadczenia (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 23 kwietnia 2018 r., III AUa 657/17, Lex nr 2546176). Okres, za który organ rentowy dochodzi zwrotu świadczenia, nie przekracza 1 roku kalendarzowego poprzedzającego rok, w którym wydano decyzję o rozliczeniu świadczenia.

W odpowiedzi na apelację odwołujący się wniósł o jej oddalenie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego podlega uwzględnieniu, ponieważ Sąd Okręgowy ferując wyrok w zaskarżonej części naruszył przepisy prawa materialnego przez ich błędną wykładnię, a w konsekwencji i niewłaściwe zastosowanie oraz niezastosowanie, co w szczególności dotyczy art. 138 ust. 4 i 5 ustawy emerytalnej.

Dla porządku na wstępie Sąd Apelacyjny zauważa, że wyrok został zaskarżony w części, tj. w pkt. 1, tak więc uprawomocnił się w pkt. 2 oddalającym odwołanie w pozostałym zakresie, czyli w odniesieniu do nałożonego na odwołującego się obowiązku zwrotu z tytułu nienależnie pobranych świadczeń rentowych w związku z uzyskaniem przychodu w 2018 r. trzech kwot maksymalnego zmniejszenia świadczenia za miesiące od stycznia do marca w kwocie 1.285,18 zł; przy czym również w pkt. 1 sentencji Sąd Okręgowy odniósł się do obowiązku zwrotu w powyższym zakresie. Stwierdził bowiem, w wyniku rozliczenia renty w związku z osiągniętym przychodem w 2018 r., że odwołujący się pobrał nienależnie świadczenia za okres od 1 stycznia 2018 r. do 31 marca 2018 r. - przychód przez niego osiągnięty uzasadniał zmniejszenie łącznej kwoty świadczenia za 2018 r. o kwotę maksymalnego zmniejszenia za 3 miesiące (styczeń-marzec) o kwoty w niespornych wysokościach. W pkt. 1 sentencji Sąd Okręgowy stwierdził dalej, że świadczenia pobrane za okres od 1 kwietnia do 31 grudnia 2018 r. nie były świadczeniami nienależnie pobranymi i nie zobowiązał odwołującego się do zwrotu świadczeń za powyższe miesiące. Zakwestionowane przez organ rentowy rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego - w pkt. 1 sentencji - zapadło w odniesieniu do decyzji o rocznym rozliczeniu renty w związku z osiąganiem przychodu z tytułu dodatkowego zarobkowania w 2018 r. i zwrocie świadczeń. W świetle ustaleń faktycznych nie jest wątpliwe, że odwołujący się w całym roku był uprawniony do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy, jak i że osiągnął przychód z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy o pracę (miesięcznie w kwotach podanych w zaświadczeniu z 23 stycznia 2019 r. wystawionym przez pracodawcę – Tom I a. r.) oraz na podstawie

umowy zlecenia (miesięcznie od lutego do listopada – za grudzień 0 zł - w kwotach podanych przez zleceniodawcę Tom I a. r.). Łączna kwota przychodu, jak i kwoty miesięczne przychodu, nie były sporne.

W kontekście instytucji rocznego rozliczenia świadczenia w związku z osiągnięciem przychodu z tytułu dodatkowego zarobkowania w roku, za który jest dokonywane rozliczenie, rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego jest niezrozumiałe i nie znajduje podstawy prawnej. Brak jest prawnej możliwości swoistego „rozdzielenia” pobranych miesięcznych świadczeń rentowych na pobrane nienależnie i niepobrane nienależnie w oparciu o kryterium złożenia w stosunku do konkretnych miesięcy „stosownego oświadczenie o zawieszeniu w części maksymalnej wypłaty świadczenia” ze skutkiem przyjęcia, że złożenie oświadczenia sprawia, że świadczenia rentowe wypłacone przez organ rentowy bez zmniejszenia ich wysokości i pobrane przez ubezpieczonego za poszczególne miesiące od kwietnia do grudnia 2018 r. nie były świadczeniami nienależnie pobranymi i nie istnieje obowiązek ich zwrotu.

W związku z powyższym zważyć należy, że stosownie do art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej, prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, na zasadach określonych w ust. 3-8 oraz w art. 105, w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 2 oraz z tytułu służby wymienionej w art. 6 ust. 1 pkt 4 i 6. Na mocy art. 127 ust. 1 ustawy emeryci i renciści są zobowiązani do poinformowania organu rentowego o podjęciu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego i o wysokości osiąganego z tego tytułu przychodu, a po upływie roku kalendarzowego - do końca lutego każdego roku – są zobowiązani do zawiadomienia o łącznej wysokości osiąganego z tego tytułu przychodu w ubiegłym roku kalendarzowym.

W kwestii rozliczania świadczeń emerytalno-rentowych w związku z osiąganym przychodem na podstawie art. 194 ustawy emerytalnej pozostaje w mocy – w zakresie niesprzecznym z przepisami tej ustawy - rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszania emerytury i renty (Dz. U. Nr 58, poz. 290 ze zm.), precyzujące obowiązki emerytów i rencistów oraz organu rentowego. W myśl § 3 ust. 3 rozporządzenia w zawiadomieniu o podjęciu działalności emeryt i rencista składa oświadczenie, czy jego zamiarem jest osiągnięcie dochodu (aktualnie przychodu): 1) niepowodującego zawieszenia ani zmniejszenia świadczeń,

2) powodującego zmniejszenie świadczeń albo

3) powodującego zawieszenie świadczeń.

Zgodnie z § 4 ust. 1 rozporządzenia, jeżeli z oświadczenia emeryta lub rencisty wynika, że jego zamiarem jest osiągnięcie przychodów:

1) niepowodujących zawieszenia ani zmniejszenia świadczeń - organ rentowy wypłaca świadczenia w pełnej przysługującej wysokości,

2) powodujących zmniejszenie świadczeń - organ rentowy zmniejsza wysokość świadczeń - w przypadku renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy o kwotę maksymalnego zmniejszenia stanowiącą 18% kwoty bazowej, obowiązującej przy ostatniej waloryzacji w 1998 r. i następnie podwyższanej przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji emerytur i rent w kolejnych terminach waloryzacji (w okresie styczeń – luty 2018 r. kwota ta wynosiła 424,18 zł zgodnie z komunikatem Prezesa ZUS z 20 lutego 2017 r. M.P. z 2017 r. poz. 218, od marca do grudnia 2018 r. kwota ta wynosiła 436,82 zł zgodnie z komunikatem Prezesa ZUS z 20 lutego 2018 r., M. P. z 2018 r. poz. 216),

3) powodujących zawieszenie świadczeń – organ rentowy zawiesza wypłatę świadczeń.

Po upływie roku kalendarzowego, o czym już wyżej wzmiankowano, emeryt lub rencista jest zobowiązany zawiadomić organ rentowy o wysokości przychodu uzyskanego w poprzednim roku kalendarzowym (art. 127 ust. 1 ustawy), a wykonanie tego obowiązku winno nastąpić do końca lutego następnego roku (§ 5 ust. 1 przywołanego rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszania

emerytury i renty). Na tej podstawie, o czym stanowi § 6 ust. 1 rozporządzenia, organ rentowy dokonuje rozliczenia świadczenia za dany rok kalendarzowy wedle zasad wynikających z § 7-9 rozporządzenia oraz miesięcznego rozliczenia świadczenia, którego szczegółowe zasady w ramach delegacji ustawowej z art. 106 pkt. 3 ustawy emerytalnej ma określić minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w drodze rozporządzenia. Odniesienie powyższych regulacji do okoliczności sprawy prowadzi do wniosku, że organ rentowy mimo zawiadomienia go przez odwołującego się w dniu 12 marca 2018 r. o zamiarze osiągnięcia przychodu z tytułu dodatkowego zarobkowania powodującego zmniejszenie wysokości renty o kwotę maksymalnego zmniejszenia wypłacał w dalszym ciągu rentę w pełnej wysokości. Po złożeniu w dniu 7 marca 2019 r. wniosku „o rozliczenie przychodu” wraz z zaświadczeniami o wysokości osiągniętego w poprzednim roku kalendarzowym przychodu organ rentowy dokonał rozliczenia świadczenia pobranego w 2018 r. W wariantcie rozliczenia miesięcznego z racji osiągnięcia przychodu w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, a więc skutkującego zawieszeniem prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, za cztery miesiące rozliczanego roku, kwota nienależnie pobranych świadczeń okazała się wyższa niż takowa przy rozliczeniu rocznym (akta rentowe tom I). Łączny przychód, jaki uzyskał odwołujący się w roku 2018, przekroczył niższą kwotę graniczną (70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia) ustaloną dla tego roku o 28.592,21 zł, wobec czego uzasadniał zmniejszenie świadczeń wypłaconych za okres tego roku kalendarzowego o kwotę maksymalnego zmniejszenia, czyli o 5.216,56 zł. Rentę wypłacono w pełnej wysokości, dlatego też kwota różnicy między należną a wypłaconą kwotą świadczeń nie większa niż kwota maksymalnego zmniejszenia podlega zwrotowi jako nienależnie pobrana. W sprawie nie budzi wątpliwości odwołującego się to, że został przez organ prawidłowo pouczony o okolicznościach powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, którą to kwestię przedstawił Sąd Okręgowy. Spór ogniskował się na prawnym znaczeniu okoliczności wypłaty renty w pełnej wysokości za kolejne miesiące po miesiącu, w którym wnioskodawca zawiadomił organ rentowy o zamiarze osiągnięcia przychodu powodującego zmniejszenie wysokości wypłacanych świadczeń. W istocie chodzi o doniosłość prawną tej okoliczności dla zakresu obowiązku zwrotu nienależnie wypłaconych i nienależnie pobranych świadczeń rentowych, bo przy jednoczesnej świadomości pobierającego, że świadczenia winny być wypłacane w zmniejszonej wysokości. Sąd Okręgowy uznał, że skutkiem tej okoliczności jest brak obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń nie wskazując podstawy prawnej swojego wniosku, tylko ogólnie powołując się na art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej. Tymczasem kwestia zakresu obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń jest uregulowana w art. 138 ust. 4 i 5 ustawy emerytalnej.

Stosownie do ust. 4 art. 138 ustawy, nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach - za okres dłuższy niż 3 lata, z zastrzeżeniem ust. 5. Z powyższego wynika, że zawiadomienie przez odwołującego się o zajściu przesłanki powodującej zmniejszenie wypłacanych świadczeń ma znaczenie dla wyznaczenia zakresu obowiązku zwrotu. Co do zasady zwrot obejmuje wówczas okres nie dłuższy niż 12 miesięcy. Na podstawie zaskarżonej decyzji można więc było żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres nie dłuższy niż 12 miesięcy. Sposób liczenia tego terminu dla kwot nienależnie pobranych świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1, precyzuje ust. 5 powołanego wyżej przepisu art. 138 ustawy emerytalnej, który stanowi, że kwoty nienależnie pobranych świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1 (w rozpoznawanej sprawie w związku z ust. 8 tego przepisu), podlegają zwrotowi za okres nie dłuższy niż 1 rok kalendarzowy poprzedzający rok, w którym wydano decyzję o rozliczeniu świadczenia, jeżeli osoba pobierająca to świadczenie powiadomiła organ rentowy o osiągnięciu przychodów. Powyższe łącznie sprawiało, że skoro ubezpieczony powiadomił organ rentowy w dniu 12 marca 2018 r. o osiągniętych przychodach, które prowadziły do zmniejszenia wypłacanej renty w 2018 r., to sporna decyzja o rozliczeniu nienależnie pobranych świadczeń mogła obejmować obowiązek zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres nie dłuższy niż 1 rok kalendarzowy poprzedzający rok wydania tej decyzji. Oznaczało to, że organ rentowy zgodnie z art. 138 ust. 4 i 5 ustawy emerytalnej zobowiązał ubezpieczonego do zwrotu świadczeń nienależnie pobranych w okresie roku kalendarzowego, liczonego wstecz od daty wydania w dniu 26 marca 2019 r. zaskarżonej decyzji, którą zatem zasadnie zażądano zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za rok 2018, przy znanych organowi rentowemu okolicznościach powodujących w tym roku (2018) zmniejszenie wypłacanych

świadczeń. Sąd Okręgowy uznając w takim stanie rzeczy zaskarżoną decyzję za nieprawidłową w odniesieniu do obowiązku zwrotu za okres od kwietnia do grudnia 2018 r. naruszył prawo materialne przez błędną interpretację art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej i w konsekwencji jego wadliwe zastosowanie oraz niezastosowanie art. 138 ust. 4 i 5 ustawy.

W konsekwencji zaskarżony w pkt. 1 wyrok Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. podlegał zmianie przez oddalenie odwołania.

Sędziowie: PRZEWODNICZĄCY

Anna Michalik Magdalena Kostro-Wesołowska Marzena Wasilewska